

K&L veroordeelt Holstein-ras scherp op Procross Profieldagen

‘Paringsprogramma geen oplossing voor inteelt’

De laatste tien jaar is de levensduur van de Nederlandse melkkoe niet gestegen. Maar ook was er geen vooruitgang in levensproductie, tussenkalftijd en melkproductie. Het is allemaal te wijten aan de toenemende inteelt in de Holstein-fokkerij, verkondigt fokkerijorganisatie K&L op haar Procross Profieldagen. Maar klopt die boodschap wel?

„Ook wij hebben top-Holstein-genetica in ons pakket”, vertelt hoofd verkoop Jan Hiddink van fokkerijorganisatie Koole & Liebrechts (K&L). Hij zegt het aan het begin van zijn presentatie in het dorpje Sinderen in de Gelderse Achterhoek in het kader van een Procross Profieldag, waar de bezoekers later de kruislingen op het bedrijf van melkveehouder Gert Lammers kunnen bekijken. Met zijn uitspraak wil Hiddink aangeven dat de kritiek van zijn

organisatie op de inteeltproblematiek binnen het Holstein-ras niet uit nood geboren is, omdat ze zelf geen goede Holstein-stieren beschikbaar zouden hebben. „Integendeel, we doen zelf ook aan de ratrace mee, simpelweg omdat we niet anders kunnen.”

Niet optimistisch

Hiddink vraagt de zaal hoeveel vooruitgang er de laatste tien jaar is geboekt, om vervolgens

zelf het antwoord te geven. „We zijn niet of nauwelijks vooruitgegaan op het gebied van levensduur, levensproductie, tussenkalftijd en kilo melk per dag”, toont hij (zie tabel 1 op pagina 47). Om dat te kunnen staven, keek hij ook naar de huidige fokwaarden van de hoogste en populairste stieren van 2008 (tabel 2, pagina 47). Het blijkt dat er van de hoge fokwaarden van destijds weinig over is. „Om die reden zijn wij ook niet optimistisch over de verwachtingen van de huidige stieren,

Niet bereid tot reactie

Vanwege de stelligheid waarmee K&L haar boodschap de wereld in brengt, namelijk dat de wereldwijde Holstein-fokkerij op een dood spoor zou zitten, besloot Melkvee een aantal fokkerijprominenten om een reactie te vragen. Niet iedereen was daartoe bereid, zo bleek. WUR-onderzoeker en GES-coördinator professor Roel Veerkamp wilde niet reageren. Ook zijn Wageningse collega Piter Bijma voelde 'niet de behoefte hier publiekelijk op te reageren, al deel ik de visie van K&L niet'. KI Kampen-directeur Gerard Vosman zei uit te gaan van eigen kracht en eveneens niet de behoefte te hebben 'om te reageren op stellingen van collega's'. En ook fokkerijorganisatie Alta heeft niet op de K&L-visie gereageerd.

Wim de Boer

„Met Farmers Wish willen wij voor bloedspreading zorgen binnen het Holstein-ras, voor een genenbank waar iedereen uit kan putten en voor ronde Triple-A-codes”, aldus Wim de Boer van Veeecom. Farmers Wish is een initiatief van Veeecom en KI Samen samen. Volgens De Boer is de inteelt op de stier Bell een probleem in Nederland. „En met een koe als Etazon Renate komt er heel veel uit dezelfde lijnen. Het hoeft echter niet op deze manier, gebruik ook eens een wat lagere productiestier – zoals stieren van andere rassen ook een lagere productie hebben – met hoge fokwaarden voor levensduur en gezondheidskenmerken. Met hoog keer hoog krijg je steeds minder variatie en wordt de trechter steeds nauwer.”

De Boer vindt dat veehouders nog prima met alleen Holstein uit de voeten kunnen. „Met Holstein kun je ook een lage vervanging realiseren. Wel is het vaak bloedvoeringen samen te brengen die elkaar aanvullen. Veel is tegenwoordig smal en hoog, gebruik daarom ook ronde stieren. Overigens is een keer een bloedlijn dubbelen niet erg, sterker nog, je kunt er ook kenmerken mee verankeren. Fokken is kennis van bloedlijnen en daar consequent en kundig naar handelen.

Je moet zorgen dat je vorm en functie in balans houdt en niet steeds hetzelfde type op hetzelfde type gebruikt. Je wilt bijvoorbeeld geen dieren met zulke lange benen en een korte nek dat ze niet meer kunnen vreten”, aldus De Boer.

„En dat met inkruisen alle problemen zouden verdwijnen, die vlieger gaat niet op. Inkruisen moet ook met beleid.”

de genomics schatten de fokwaarden veel te hoog in. Door de hoge inteelt komen de fokwaarden niet meer tot uiting.”

De levensduur, of eigenlijk het gebrek daaraan, komt bijvoorbeeld tot uiting bij het percentage vaarzen dat de tweede lactatie niet haalt. In Nederland is dat gemiddeld 22 procent. „Dat bijna een kwart van de vaarzen uitvalt, is zorgelijk”, aldus Hiddink. „Die hebben de kosten nog niet opgebracht.”

De verslechterende vruchtbaarheid komt volgens K&L bijvoorbeeld tot uiting in het non-returnpercentage. Oftewel het percentage koeien dat op 56 dagen na de inseminatie niet opnieuw tochtig is geweest. „Het non-returnpercentage loopt langzaam terug. Tien jaar geleden was dat 68, nu 65, ondanks de focus op vruchtbaarheid door begeleiding en stappentellers. Volgens Holstein-organisaties ligt dit altijd aan het management, maar door inteelt is er meer embryonale sterfte.”

Paringsprogramma

Hiddink komt nog even terug op de top-Holstein-genetica van zijn organisatie. Hij noemt de stier Jetset (Doorman x Ermes), die met een genomic index van 347 NVI-punten een van de allerhoogste is. „Met

een verwantschapsgraad van 7 procent lijkt hij bovendien outcross. Toch zien we in zijn pedigree bekende stiervaders als Shottle, Planet, Ramos en Mascol.” Hiddink wijst erop dat de meest gebruikte stieren in Nederland de afgelopen jaren allemaal O Man-bloed hebben. „Dat zou niet erg zijn, als er niet al veel O Man-bloed in de stallen aanwezig was. En nu duikt iedereen op Balisto, hij heeft nog geen dochters aan de melk, maar is al wel stiervader.” Overigens heeft Balisto ook de stieren Planet, Ramos, O Man en Shottle in zijn stamboom.

„Is een paringsprogramma de oplossing voor inteelt?” vraagt Hiddink aan zijn toehoorders in Sinderen. De verkoopleider toont uitdraaien van het Stier Advies Programma van CRV. Het blijkt dat O Man-bloed vaak voorkomt in de te paren koe, maar ook in de geadviseerde stier. „In het programma wordt het gemiddelde inteeltpercentage op 6,25 gehouden, oftewel neven- en nichtenparingen zijn toegestaan, terwijl het maximaal 3 procent zou moeten zijn. Het is zo hoog, omdat het noodzaak is. Er is verder niks. Bij 3 procent zijn er te veel uitsluitingen. Er is dan überhaupt geen paringsadvies mogelijk. Minder verwante stieren zijn er eenvoudigweg niet, of daarmee is niet het beoogde fokdoel te

Joop Olieman

„De relatief hoge aanhoudingscijfers van sommige kruisingsstieren in de NVO-lijst zijn ons allemaal opgevallen”, aldus Joop Olieman, secretaris van de Nederlandse Veeverbeteringsorganisatie (NVO) en mede-eigenaar van de onafhankelijke inseminatieservice HJ-KI. „De ontwikkeling van die lijst werd gedreven door zorgen over het gebrek aan vooruitgang in levensproductie. En we praten al een paar jaar over de extra bloedvernaauwing die de genomicsrace aan het veroorzaken is.

Dat het steeds moeilijker wordt om zonder paringsprogramma te fokken, onderschrijf ik ook. Maar dat inkruisen dan de enige oplossing is, kan ik niet onderschrijven. Ik zie voldoende voorbeelden van bedrijven die met een consequent en gebalanceerd fokbeleid binnen het Holstein-ras heel stabiele en goede resultaten kunnen boeken met een homogene stal koeien. Dan gaat het niet alleen om de inteeltlimiet voldoende laag te zetten, maar ook om aandacht voor bouw en gezondheid. Voorwaarde is wel dat de markt hier harder om gaat vragen en dat de KI's weer meer spreiding gaan zoeken in hun aanbod.”

Kor Oldenbroek

„Ik zie dat in de Verenigde Staten Les Hansens volop kruisingsproeven met Holsteins uitvoert en met name voor fitnesskenmerken heterosis aantoonde. Dat is het omgekeerde van inteeltdepressie. Dus er zijn wel aanwijzingen voor negatieve gevolgen van inteelt bij de Holsteins”, aldus Kor Oldenbroek, fokkerijonderzoeker bij WUR. Volgens hem heeft onderzoek uitgewezen dat van de miljoenen Holstein-koeien in de wereld de genetische variatie van het ras is te vinden in slechts veertig onverwante dieren.

„Genomic selection biedt wel degelijk kansen om te selecteren op gewenste eigenschappen en tegelijkertijd de verwantschap in de populatie zo laag mogelijk te houden en daarmee inteelt te voorkomen. Maar of die kansen ook gepakt (kunnen) worden in de race naar de topositie in de markt is nog maar de vraag. Het aantal veehouders dat Holsteins kruist, neemt in verschillende landen toe, in Nederland ook met oude Nederlandse rassen als MRIJ en Blaarkop. Het feit dat dit doorzet, toont aan dat er winst te behalen valt in fitnesskenmerken door te kruisen, want veehouders weten maar al te goed dat een tekort aan fitness hen veel arbeid en geld kost.”

halen. Paringsprogramma's zijn er dus alleen om de inteelt nog enigszins beheersbaar te houden en dit geldt wereldwijd.”

Genomics geen oplossing

Dan de vraag of de inteeltproblematiek met behulp van genomics is op te lossen. Hiddink meent van niet omdat alle fokkerijorganisaties – inclusief K&L – in de wereld allemaal hetzelfde bloed gebruiken om maar zo hoog mogelijk in de ranking te komen. „Daardoor neemt de inteelt onder invloed van genomics juist versneld toe.” Overigens is er ook inteelt binnen de andere rassen die K&L verkoopt. „Maar een inteelttoename binnen Montbéliarde en Viking Red (Zweeds Roodbont, Fins Roodbont en Deens Rood, red.) is geen enkel probleem als je de driewegkruising toepast.”

Hiddink promoot een driewegkruising met de volgens hem drie melkrijkste rassen, de Montbéliarde, de Viking Red en de Holstein. „Je moet de Holstein altijd in de kruising houden als derde ras”, adviseert hij. „Bij zuiver Holstein zit het hem vooral in de levensproductie door een slechte vruchtbaarheid, celgetalproblemen en ongezonde klauwen. Door te kruisen krijg je een makkelijker te managen koe.” ▶

Bertil Muller

„Bij fokkerij stel je een doel en vervolgens ga je richting dat doel selecteren. Binnen ieder ras zal dat leiden tot inteelt als je daar geen correctie op toepast”, aldus Bertil Muller van CRV.

„Dat geldt dus zeker niet alleen maar voor Holstein, maar ook voor bijvoorbeeld Montbéliarde of de Scandinavische rassen. Naast kruisen kunnen veehouders onder andere met een paringsprogramma inteelt voorkomen. Nemen we SAP als voorbeeld, dan kan de veehouder zelf bepalen wat het maximale inteeltpercentage mag zijn. Hij kan daarbij kiezen voor een laag niveau van 3,125 procent. Als je er dan tegelijkertijd voor zorgt dat je een voldoende breed stierenpakket gebruikt, voorkom je dat je te veel uitsluitingen krijgt.”

Hij vervolgt: „Wat vruchtbaarheid betreft, moet gezegd worden dat het non-returnpercentage sinds 1993 altijd tussen de 65 en 68 procent heeft geschommeld. Vorig jaar was het 65 procent, maar dat was ook zo in 2008. In 2014 was het 66 procent, maar dat was het ook in 1995. Je kunt dus niet spreken van een structureel dalende trend.

Dat de dagproductie de laatste jaren niet duidelijk gestegen is, komt ook doordat de aandacht is verlegd van productiestijging naar duurzaam en efficiënt produceren. Kijken we vervolgens naar de levensproductie van de afgevoerde koeien, dan zien we dat die momenteel al enkele jaren stabiel tussen de 30.000 en 31.000 kilo zit. Deze stabiliteit wil niet zeggen dat er geen genetische vooruitgang is. Externe factoren, zoals de marktomstandigheden, spelen hier een belangrijke rol, zoals bijvoorbeeld melkprijzen en quotumomstandigheden in de voorbije jaren. Kijk dan bijvoorbeeld eens naar het aantal honderdtonners. Daar heeft Nederland er momenteel meer dan 2.200 per jaar van. Tien jaar geleden waren dat er nog zo'n duizend minder. Het gaat dus snel de goede kant op.”

Gerard Scheepens

„De Holstein-fokkerij zit niet op een dood spoor, er is nog meer dan voldoende variatie in het ras aanwezig. Wel klopt het dat door de genomicsfokkerij het spoor steeds meer wordt versmaald en dat zal ongetwijfeld tot problemen leiden”, aldus Gerard Scheepens van KI Samen. „Je kunt de inteelttoename tegengaan door niet altijd voor de hoogste stieren op papier te kiezen, maar meer in de praktijk te kijken naar hoe de dochters het op de bedrijven doen en de stierkeuze daarop te baseren. Eigenlijk zouden meer verwante stieren een aftrek moeten krijgen van hun fokwaarde en minder verwante stieren een plusje. Ook kan men vruchtbaarheidsproblemen voorkomen door beter te letten op de bouw van het dier”, aldus Scheepens.

„Een groot voordeel van kruisen is de heterosis. De vitaliteit en vruchtbaarheid worden dankzij kruisen heel snel verbeterd, maar dit is geen blijvend genetisch effect. Natuurlijk wil dit niet zeggen dat dit niet voor sommige veehouders interessant is om te doen, maar wij denken dat als de veehouder goed rondkijkt, hij meer dan voldoende stieren kan vinden, die minder verwant zijn dan gedacht. Wat als gevolg van kruisen zeker zal gebeuren, is dat de variatie tussen de koeien in de stal steeds meer zal toenemen en dat zou mogelijk problemen kunnen opleveren in de stal.

De Holstein-fokkerij is niet dood, maar veel organisaties zullen wel moeten nadenken over wat ze doen en waarom. Wij zien ook dat het inteeltpercentage sterk toeneemt door de genomicsgekte. Het geluk van de fokkerij is dat er zoveel melkveeouders zijn, die ieder hun eigen koers volgen. Zowel degenen die kruisen als degenen die alleen bepaalde Holstein-stieren gebruiken omdat ze geen van de bekende stieren willen gebruiken, zorgen ervoor dat er voldoende variatie blijft.”

Huib Peek

„De rasfokkerij, ook het Montbéliarde-ras, is gestoeld op bewuste lijnenteelt”, aldus Huib Peek van het onafhankelijke fokkerijadviesbureau Peek & Van der Kroon. „Door het stapelen van bewezen ouderdieren boek je vooruitgang op de gewenste kenmerken en krijg je uniformere dieren, wat noodzakelijk is binnen groot koppel-management. Het risico ontstaat dat als de verwantschap té vroeg in de pedigree voorkomt aan moeders- en vaderskant, de inteeltgraad oploopt tot een ongewenst niveau. Daarmee weten we dat we verliezen op vooral de weerstand, vruchtbaarheid en vitaliteitskenmerken.

Door de eenzijdige selectie op totaal-indexen als NVI en TPI en de verkorting van het generatie-interval, mede door de genomics-techniek, ontstaan er nu terecht zorgen. Je ziet vaak dezelfde ouders in stambomen van hoog scorende jonge stieren en ook bij het vrouwelijk fokmateriaal. Dit is inherent aan hoe het genomics-systeem is opgebouwd; het herkent alleen de dingen die het al kent en dus moet je hetzelfde er vaker in stoppen, om de volgende hoge te herkennen. Paar je deze dieren met elkaar, dan neemt de verwantschap onwenselijk toe.”

Peek vindt echter dat het nog niet zover is dat er binnen de Nederlandse populatie al grote problemen waarneembaar zijn. „Maar om de populatie vitaal te houden, zijn een goede stamboomregistratie en een goede inteeltbeperking via paringsprogramma's nodig. En hier gaat het nogal eens mis. Het kan niet zo zijn dat een veehouder zelf moet aangeven tot hoever hij de inteelt wil beperken. Dit moet standaard zo beperkt mogelijk zijn. Omwille van de spermaverkoop wordt meestal een hogere inteelt toegestaan, omdat de adviseur niet voldoende variatie in bloedvoering in zijn stierenpakket heeft. Foktechnici en fokkerij-instanties moeten dan ook hun verantwoording nemen en meer werkelijke bloedspreading inzetten. Balisto x Epic klinkt misschien vreemd, maar er zit wel vier keer O Man in de stamboom.”

Peek vindt dat het stamboek betere handvatten zou moeten bieden om veehouders zicht te geven op de verwantschap binnen hun veestapel. „Net als in Canada en de Verenigde Staten zou de jaarlijkse inteeltrend berekend en gepubliceerd moeten worden. Verder kun je nu in Nederland bij de functie 'stier zoeken' op de CRV-site de moederlijn en de tweede en volgende generaties achter de stieren

niet eens vinden.” De adviseur vindt dat de hoogte van de totaalindex wat zou mogen dalen omwille van een lagere verwantschap en dat er ook voldoende 'bloedvreemde' stieren moeten worden ingezet. „Een goed voorstel zou zijn dat stieren met een lage verwantschap voordeel krijgen bij hun NVI-berekening. Dat is prima te onderbouwen, omdat we precies weten wat 1 procent meer of minder inteelt ten opzichte van de populatie per lactatie per dier kost.”

Peek & Van der Kroon streeft er met het paringsprogramma M84U naar, om in de eerste vijf generaties geen overeenkomstige ouder aan de advies-stier en koe-kant te combineren. En dat lukt bij 90 procent van de koeien, al blijkt het soms goed zoeken. En verder zijn er volgens Peek nog geen goede onderzoeksresultaten met betrekking tot de driewegkruising. „Bij inkruisen wordt gesproken over probleemloze koeien en terechte winst op vruchtbaarheid geboekt. Echter, dieren die met Montbéliarde zijn ingekruist, blijken veelal niet minder vatbaar voor klauwproblemen als Mortellaro. We zien dat er dan ook niet minder klauwverzorgingswerk bij deze groep dieren is gekomen.”

Tabel 1. Bron: CRV-jaarstatistieken.

	Levensduur	Levensproductie	TKT	KG melk per melkdag
2015	2.097	30.868	415	27.3
2014	2.106	30.999	416	27.4
2013	2.101	30.751	417	27.3
2012	2.092	30.536	417	27.4
2011	2.093	30.318	417	27.3
2010	2.114	30.482	418	27.1
2009	2.128	30.543	417	26.8
2008	2.164	30.777	415	26.3

Tabel 2. De huidige fokwaarden van de populairste stieren van 2008.

	NVI	Inet	Benen	Levensduur	Vruchtbaarheid
Delta Olympic	+3	+95	99	-101	96
Dudam Surprise	+79	+67	97	+443	103
Delta Paramount	+82	+148	105	+163	97
Barnkamper Support	+5	+13	104	-140	104
Delta Onedin	+5	+26	101	-193	102
Himster Grandprix	-27	-76	102	-180	98
Beverlake Louson	-7	+56	97	-331	92
Beekmanshoeve Bertil	+77	+190	99	-132	101
Apina Fortune	-54	-38	96	-134	95
Delta Canvas	-31	+304	98	+86	91
Rocko	+14	-75	105	-98	102
Ganvo Alexander	+11	-46	103	-1	101
Green-Valley Obelisk	-20	-50	105	-195	101
Lucky Mike	-130	-90	104	-124	90
IJsselviert Julius	+9	+70	98	+375	93
Delta Stilst	+10	+69	99	+169	100
Delta Hugo	-54	-42	98	+84	102
Gemiddeld	-2	+37	101	-18	98

Jan Schilder

„Iedereen kan zien dat er steeds meer van hetzelfde komt en dan ook nog wereldwijd. En dan niet alleen aan vaderskant, maar ook aan moederskant zijn het vaak dezelfde families”, aldus aAa-analist Jan Schilder. „De foktechnici in de wereld zouden op dat vlak toch meer hun verantwoordelijkheid kunnen nemen.”

Schilder heeft zijn twijfels bij de problemen, vooral op het gebied van fitness, die K&L toeschrijft aan inteelt in de Holstein-fokkerij. „Het is niet alleen de inteelt die problemen geeft, maar ook het gebruik van almaar jongere dieren als stiermoeder en stiervader. Beide hebben vaak nog niets bewezen. Misschien is het tijd voor een geduld-index, want veehouders hebben geen haast in de fokkerij, die willen betrouwbaarheid.”